

TARTU ÜLIKOOL
LOODUS- JA TEHNOLOOGIATEADUSKOND
Maateaduste ja ökoloogia instituut
Geograafia osakond

Bakalaureusetöö inimgeograafias
Haridusränne Tartu Ülikoolis
Kaire Kõluvere

Juhendaja: prof. Tiit Tammaru

Kaitsmisele lubatud:

Juhendaja:

Osakonna juhataja:

Tartu 2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Teoreetilised lähtekohad	5
1.1 Haridusränne.....	5
1.2 Mobiilsusega seotud küsimused	7
1.3 Välisüliõpilased ja Eesti	8
1.4 Eesti sammud hariduse rahvusvahelistumiseks	10
1.5 Miks tullakse Eestisse õppima?	11
1.6 Tartu Ülikool ja võimalused välismaal õppimiseks.....	12
2. Andmed ja metoodika	14
3. Tulemused.....	16
3.1 Tudengid aastatel 2003/04-2012/13	16
3.2 Välismaal õppimas olevad Tartu Ülikooli üliõpilased õppeaastatel 2008/09- 2012/13 .	19
3.3 Välistudengid Tartu Ülikoolis õppeaastatel 2008/09-2012/13	20
3.4 Tartu Ülikooli väliskülalisüliõpilased õppeaastel 2008/09-2012/13	22
4. Arutelu	24
Kokkuvõte	28
Summary	29
Tänuavaldused.....	31
Kasutatud kirjandus.....	32
Lisad:	34

Sissejuhatus

Inimesi liigub eri riikide vahel üsna palju ning ränne on teema, mis on tähtis pea kogu ühiskonnale. Tahetakse teada, kes meie kõrval ning ümber elavad. Noortele on kindlasti üheks huvipakkuvamaks teemaks haridusränne.

Haridusränne on teema, mida ei ole eriti palju uuritud, kuid tegu on tõusva trendiga (King et al., 2012). Üliõpilased tahavad minna välismaale laiendama silmaringi ning saama uusi teadmisi. Samuti on tähtsaks teemaks rahvusvahelistumine. On ju maailm globaliseeruv ning reisimine ning teises riigis õppime lihtsam kui eales varem. Ka haritud tööjõud on erinevatele riikidele tähtis ning seega ka välisüliõpilased, kes võimaluste korral saaksid sihtriiki tööle jääda ja nii sealset ühiskonda tugevdada ja arendada. Ka Eesti on riik, kuhu kõrgelt haritud tudengid võiksid tööle jääda.

Tartu Ülikool on välisüliõpilasi vastu võtnud juba 20 aastat ning tudengite Tartusse meelitamiseks on loodud mitmeid programme. Ka linnapildis ja loengutes võib näha Tartu Ülikoolis õppivaid välismaalasi. Samuti teatakse mitmeid kaasüliõpilasi, kes läinud õppima välisriiki. Oleks huvitav uurida neid üliõpilasi, kes on välismaale läinud või Tartu Ülikooli õppima tulnud ning teada saada, kes nad on ning mida õpivad.

Selle uuringu eesmärgiks on selgitada välja Tartu Ülikooli õppima saabunud ning välismaale õppima läinud Tartu Ülikooli tudengite arvu ja koosseisu muutus. Näiteks on oluline teada, millistest riikidest Tartu Ülikooli õppima tullakse ning millistele erialadele. Samuti on oluline, kui palju käivad Tartu Ülikooli tudengid välismaal, milliste programmide raames see toimub ning millistesse riikidesse kõige enam minnakse. Uuringu käigus otsitakse seega vastused järgmistele küsimustele:

- Kuidas on muutunud Tartu Ülikooli tulnud välisüliõpilaste ning välismaale läinud tudengite arvud?
- Millistest riikidest tullakse Tartu Ülikooli enim õppima ning millises riigis käivad Tartu Ülikooli tudengid ise kõige rohkem väliskülalisüliõpilaseks?
- Millised õppekavad on kõige populaarsemad välistudengite seas?
- Kas välismaal õppimine mõjutab kuidagi tudengi keskmist hinnet?

Käesolev uuring koosneb kahest osast. Esimene pool annab ülevaate välisüliõpilasrände teooriatest ja olemusest. Samuti põhjendatakse, millistel põhjustel ja tingimustel välismaale õppima minnakse. Töös liigutakse maailma tasemelt Eesti ja Tartu Ülikooli suunas. Eesti osas tuuakse välja erinevaid arve välisüliõpilaste kohta Eestis. Selgitatakse kuidas kõrgharidust

rahvusvahelistatakse ning leitakse vastused küsimusele, miks Eestisse õppima tulla. Tartu Ülikooliga seoses uuritakse, millised on üliõpilaste võimalused välismaale õppima minemiseks ning mida peaks teadma tudeng enne välismaale suundumist. Enamik andmeid on saadud erinevatest varasematest uuringutest ning infosüsteemidest. Palju on kasutatud Tartu Ülikooli kodulehe ning materjalide abi.

Teine osa tööst hõlmab Tartu Ülikooli välisüliõpilaste andmeid ja nende analüüsi. Kasutatud on kahte andmebaasi, mis on koostatud Tartu Ülikooli õppeinfosüsteemi kodeeritud andmete põhjal.

1. Teoreetilised lähtekohad

1.1 Haridusränne

Rändeks loetakse inimese püsivat elukohamuutust ning see jaotatakse enamasti kaheks liigiks: siseränne, mis toimub riigisiselt, ning välisränne, mis on riikidevaheline. Üheks rändetüübiks on ka haridusränne. See võib olla välismaale õppima asumine või õpingute käigus teises riigis õppimine. Seda rändetüüpi ei ole kaua peetud eriti oluliseks, kuigi tegelikult on sellel rände seisukohalt üsna suur osakaal. Samuti on tegu tõusva trendiga, sest tuleb välja, et viimastel aastatel on rahvusvaheliste üliõpilaste arv kasvanud peaaegu neli korda kiiremini kui terve rahvusvaheline ränne. Välisüliõpilasi peetakse tahetud elanikeks nende oskuste ning järgnevate hüvede tõttu, mida nad ühiskonnale annavad (King et al., 2012).

Kuna haridusrännet ei ole veel palju uuritud, tekivad tihti ka teoreetilised vastuolud erinevate arusaamade vahel, kuidas täpselt seda rännet uurida või sellest aru saada. Seetõttu on ka paljudes raamatutes, kus juttu rändest, see teema lihtsalt välja jäetud või ainult põgusalt mainitud. Samuti tekib tihti küsimus, kas välisüliõpilaste rännet saab ikka nimetada rändeks (ingl. k. *migration*) või peaks seda nimetama hoopis liikuvuseks (*mobility*). Kirjanduses ning ka poliitilistel debattidel, just Euroopas, eelistatakse kasutada teist sõna. Liikuvuse puhul ei tõstata otseselt saatmise ning vastuvõtmise teemat. Samuti väidetakse, et liikuvus toimub lühiajaliselt ning seega inimestel on suurem võimalus oma koduriiki tagasi jõuda. Nii peaks erinevate programmide kaudu vahetusüliõpilaste rännet nimetama üliõpilasliikuvuseks. Rahvusvahelise rände teooriasse kuulub aga ränne, kus ollakse kodumaast eemal kauem kui aasta. Ehk kui üliõpilane läheb teaduskraadi omandama teise riiki, võib tema minekut juba nimetada rändeks (King et al., 2012).

King (2012) leiab, et ka õppimisaeg välismaal on üheks heaks haridusrände liigitamise tunnuseks. On üliõpilasi, kes tavaliselt mõne programmi raames lähevad välismaale kas pooleks aastaks või siis terveks aastaks ning pärast välismaal olemist lähevad tagasi oma koduülikooli, et saada sealt kätte kraad. Tavaliselt on nende programmide raames võimalik üliõpilasel ka ainepunkte üle kanda või mõni aine läbida välisülikoolis. Teiseks liigiks on aga kraadiränne, mille käigus tudeng läheb välismaale terveks õppeajaks ning saab seal ka kraadi. See tähendab, et astutakse sisse juba välisülikooli. On olemas ka kolmas tüüp, mille järgi minnakse välismaale kas vabatahtlikult või kohustuslikus korras lühikeseks ajaks, kas suveülikooli, väljasõitudele või välitöödele. Erinevate tööde läbiviimiseks puuduvad paljudel

ülikoolidel vajalikud vahendid, seetõttu suundutakse välisülikooli ning tehakse vajalikke asju seal (King et al., 2012).

Samuti on vaja aru saada põhjustest, miks minnakse välismaale õppima. Paljudel juhtudel võib tegu olla olukorraga, kus enda riigis ei ole lihtsalt nii häid koole või haridustase on madal ning seega liigutakse parema tuleviku suunas just välismaa ülikooli minnes. Vahel ei leita oma koduülikoolist just seda sobivat eriala, mida õppida, või ei ole võimalik seda enam edasi õppida ning kõrgema teaduskraadi saamiseks minnaksegi sinna, kus see aine on olemas. Teiseks põhjuseks on paljudel uute kogemuste saamine nii kultuurilise kui ka haridusliku poole pealt. Välismaal viibides saab eemale oma igapäevasest rutiinist ning õppida iseseisvat elu kodust eemal. See võib olla noorele inimesele esimene kord elus, kus ta peab ise hakkama saama ning ennast ka proovile panema. Ollakse ju eemal oma tuttavast elukeskkonnast, peab aru saama uutest reeglitest ning normidest ning samuti ei ole häid sõpru või pereliikmeid alati lähedal. Paljud peavad väljuma oma mugavustsoonist ning alustama iseseisvat elu. Uude riiki kolides võivad tekkida probleemid ka keelega, seepärast tahetakse tihti minna ülikoolidesse, kus pakutakse aineid ka inglise keeles, mis paljudele on mõistetav ning seega on veidike lihtsam kohaneda. Samuti tekivad küsimused, kas minnakse selleks, et endale karjäär kindlustada või hoopis selleks, et õppida mainekas ülikoolis. Tihti usutakse, et kraad elulookirjelduses või maineka ülikooli nimi võimaldavadki hea töökoha ning edu. Ka võib põhjuseks olla see, et tahetakse pärast õpingute lõppu teise riiki elama jääda. Osades riikides on võimalik pärast õpinguid jääda sinna elama ning asuda seal ka tööle. Ka kohanemise mõttes on see palju lihtsam, sest selleks ajaks ollakse seal maal juba elatud ning teatakse nii kohalikke kombeid kui ka harjumusi. Ka mõjutavad üliõpilaste rännet õppemaksud, stipendiumid, maksud ja elukallidus (King et al., 2012).

Viimase kahekümne aasta jooksul on kõrghariduse rahvusvahelistumine mitmekesisunud ning saanud paljude kõrgharidust pakkuvate asutuste esimeseks prioriteediks. Paljud maailmatasemel ülikoolid on hakanud rohkem rõhku panema just tegevusele, mis viiks neid rahvusvaheliselt paremale tasemele ning parandatakse suhteid ka teiste maailmatasemel ülikoolidega. Riikidevahelised akadeemilised programmid, ülikoolide võrgustikud ja vahetusprogrammid on head näited kõrghariduse rahvusvahelistumisest. Kuid kogu see globaliseeruv hariduse olemus nõuab rohkem ning tihedamat uurimist ning ka geograafilist analüüsi, et saada täiendavaid andmeid tudengite, õpetajate, teadlaste ning õppejõudude riikidevahelise liikuvuse kohta (Holloway et al., 2012).

Findlay (2012) arvab, et üleilmastumine on problemaatiline mõiste. Kasutades seda seoses haridusega, mõeldakse tihti vaid õpetajate ning õpilaste vooludele. Veidike keerukamal tasandil võib see tähendada geopoliitiliste ning kultuuriliste protsesside mõjul toimuvaid ümberkujundamisi haridus- ning sotsiaalsuhete vallas.

Piiriülene haridus on parim näide kõrghariduse üleilmastumisest (Varghese, 2008). See hõlmab endas nii üliõpilaste, õpetajate kui ka programmide liikuvust üle riigipiiride. Globaliseerumisega seotud piiriülesest haridusest on saanud turule orienteeritud tegevus, mis hõlmab paljusid pakkujaid ning meelitab tuhandeid üliõpilasi, kes on valmis neid teenuseid ostma rahvusvaheliste hindadega. Pakkujad on rohkem investorid kui harijad ning selle sektori kasumlikkus meelitab neid sellesse valdkonda äri tegema. Rahvusvahelisel üliõpilasturul liigub miljardeid dollareid, seega on seal tugev konkurents kõrgkoolide seas, kes meelitavad endale välisüliõpilasi ning tahavad nende pealt kasumit teenida.

Erinevad ülikoolid Ameerika Ühendriikides, Suurbritannias, Saksamaal, Prantsusmaal ja Austraalias meelitavad suurtes hulkades välisüliõpilasi ning tulu, mida nad saavad välisüliõpilaste pealt, moodustab suure osa paljude nende ülikoolide eelarvetest. Aastal 2006 oli välisüliõpilasi üle maailma umbes 2,7 miljonit ning mõne ennustuse järgi võib neid aastaks 2025 olla juba 7,2 miljonit. See turg on laienemas ning kogub aina rohkem populaarsust (Varghese, 2008).

1.2 Mobiilsusega seotud küsimused

Sison (2012) jagab üliõpilaste mobiilsusega seotud küsimused nelja osasse- akadeemilised, majanduslikud, sotsiaalsed, poliitilised ja riiklikud.

Akadeemilised küsimused: Üle maailma kasutatakse erinevaid haridussüsteeme ning seega ei ole ühest riigist teise õppima minemine üldse kerge. Ei ole kindlaks määratud ainete ülekandesüsteemi ning ka hindamissüsteemid on erinevad. Kui üliõpilane tahab ka oma tulemusi pärast vahetusaastat koduülikoolis üle kanda, peab ta kindlaks tegema, kas ülikool võtab need tulemused vastu. Seega peaks tudeng valima sellise koha, mis oleks ülikoolisüsteemi poolest sarnane koduga. See aga võib mõjutada ka kogemuse erilisust. Samuti on palju erinevusi sisseastumistingimustega.

Majanduslikud küsimused: Tudeng peab tegema lisakulutusi saamaks erinevaid kogemusi. Kui kodumaal saab üliõpilane elada kodus ning käia ka tööl, siis välismaal elades need tingimused muutuvad. Vahel lisanduvad õppemaksud, samuti peab elamise eest ise maksma, reisimine koju ja tagasi maksab.

Sotsiaalsed küsimused: Üheks suureks plussiks välisüliõpilaseks minemise juures on uued rahvusvahelised tutvused. Ka on küsimus tekkinud selles, kes lähevad välisülikooli. Kas need on ainult rikkad? Kuna raha on üheks oluliseks asjaks, mida välismaal elamiseks vaja on, siis võib öelda küll, et see on pigem rikaste lõbu. Samas on olemas erinevad programmid, toetused ja laenud, mis aitavad ka vähem jõukast perest pärit noortel välismaale õppima asuda. Üheks probleemiks on veel keele oskus. Uuringud näitavad, et enim valitakse sihtkohariigiks inglise keelt kõnelevad riigid.

Poliitilised ja riiklikud küsimused: Tihti on tudengitel hoopis poliitiline motivatsioon ning tudengid tahavad teise riigi koolis õppides ka mingit kasu saada. Sellisel juhul ei ole kasu loodud programmidest ning valitakse riik, mis on koduriigi kaubavahetuspartner või puhkusesihtkoht.

1.3 Välisüliõpilased ja Eesti

Kõrghariduse väliturundamise üks tähtsamaid osasid on tudengite värbamine välismaalt. Eesti riik on selle tarbeks määranud ära ka riigid, kus üliõpilasi informeerida õppimisvõimalustest Eestis. 2008. aastal olid sihtturgudeks Soome, Türgi, Hiina, Läti, Leedu, Venemaa, Ukraina, Gruusia, Saksamaa, USA ja India (Maasing, 2012).

Eesti Hariduse Infosüsteemi EHIS andmetel oli 2011. aastal välistudengeid Eestis õppimas 1573. See moodustas 2,3% kõigist Eesti tudengitest. Umbes 37% kõikidest välisüliõpilastest olid tulnud kolmandatest riikidest. Välistudengiks loeti õppurit, kes tuleb Eestisse omandama kolmanda taseme haridust. Välistudengite Eestisse tulemise, viibimise, elamise ja töötamise tingimused on välja töötanud Siseministerium. Selleks, et arendada Eestis haridust ning teadustööd, on loodud eraldi sihtasutus Archimedes (Maasing, 2012).

Võrreldes Eesti kõrgkooli tasemeõppesse sisse astunud välistudengite arvu aastatel 2006-2011, tuleb välja, et mõnel aastal on olnud kasv lausa 62%. EHIS andmetel astus aastal 2006 Eesti kõrgkoolidesse õppima 229 välisüliõpilast ning aastal 2011 juba 617. Kõige rohkem on kasvanud vastuvõtt magistri- ning doktoriõppesse, vastavalt 83% ja 63%. Aastatel 2006-2011

sisse astunud välisüliõpilaste erialavalikud on väga erinevad. Enam kui pooled asusid õppima sotsioloogiat, ärijuhtimist ja õigust, kuid populaarsed olid ka humanitaaria ja kunstid. Samuti kasvab aina enam loodusteaduste, tehnika, tootmise ja ehituse eriala valinud õppurite osakaal. Kõige suurem arv üliõpilasi tuleb Eestisse õppima Soomest, 2011. aastal lausa 43% kõigist välismaalastest sisseastujatest. Teisel kohal on üliõpilaste koduriikide seas Venemaa. Ka Venemaalt tulnute arvud kasvavad iga aastaga. Aastal 2006 tuli sealt Eestisse 67 üliõpilast, kuid aastaks 2011 oli see arv tõusnud juba 127 õppurini (Maasing, 2012).

Suurimaks probleemiks Eestisse õppima tulemiseks peetakse seda, et Eesti kodakondsus- ja migratsioonipliitika ei toeta piisavalt välistudengite- ja õppejõudude siinsete kõrgkoolide juures õppima- ja tööleasumist (Maasing, 2012). Eestis on elama asumiseks süsteem selline, et kolmandast riigist tulev üliõpilane peab taotlema viisa, mis annab õiguse riigis viibida kuni kuus kuud aastas või kuni 90 päeva poolaasta jooksul. Teiseks võimaluseks on elamisluba, mis on mõeldud pikemaajaliseks riigis viibimiseks. Välismaalaste seaduse § 170 järgi võib tähtajalise elamisloa õppimiseks anda välismaalasele kuni üheks aastaks, kuid mitte kauemaks kui õppimise eeldatav kestus. Tähtajalist elamisluba võib pikendada korraga kuni üheks aastaks, siis kui välismaalane jätkab õppimist. Viimaseks õppeaastaks võib elamisluba pikendada kauemaks kui aasta, kuid mitte kauemaks kui kuueks kuuks pärast õpingute lõpetamist (VMS, 2013). Samas leiab Rektorite nõukogu, et Eesti ülikooli lõpetanud välismaalastel võiks elamisluba kehtida ka aasta pärast lõpetamist, et neil oleks võimalus siin töötades teadus-ja arendustegevusse panustada (Teder, 2012).

Eestis ei väljastata spetsiaalset tudengiviisat. Kuna viisat ning tähtajalist elamisluba tuleb taotleda välisriigi Eesti välisesindusest ise kohale minnes, tekivad erinevad probleemid. Eesti esindusi ei ole väga palju ning see võib tekitada raskusi Eestisse õppima tulemiseks.

Kui kolmanda riigi välisüliõpilane on saanud elamisloa ning õpib Eesti koolis, on tal õigus siin ka töötada. Selleks peab ta taotlema tööluba, kui tegu ei ole just õppeasutuse vahendatud praktikaga. Tööloa saamise tingimusteks on aga, et õppur ei tohi töötada õppetöö ajal ning töötamine ei tohi takistada õppimist. Tööluba kehtib kuni elamisloa kehtivusaja lõpuni ning pikendades elamisluba on võimalik ka tööluba pikendada (Maasing, 2012).

1.4 Eesti sammud hariduse rahvusvahelistumiseks

Välisüliõpilaste prognoos aastaks 2020 ütleb, et Eestis õppivatest üliõpilastest kuni 8% on välisüliõpilased (Põllo, 2012). Milliseid samme teeb aga Eesti, et seda tulemust saavutada?

Eesti ja eestlased on teadvustanud seda, et rahvusvahelistumine on tõusev trend ning vajalik riigile, seda ka kõrghariduse alal. Rahvusvahelistumine tagab teaduse ning kõrghariduse jätkusuutlikkuse, stimuleerib kultuurilisi, poliitilisi ja majanduslikke kontakte meie jaoks oluliste ühiskondade ja kultuuridega ning aitab vältida väikeseid ühiskondi ohustavaid negatiivseid tendentse (Kõrgharidusstrateegia, 2006). Seepärast on loodud erinevaid dokumente, et sätestada ära, mis ja kuidas kõrghariduse rahvusvahelistumine peaks toimuma. Oluliseimaks dokumendiks on „Eesti kõrgharidusstrateegia aastateks 2006–2015“. Selle eesmärgiks on parandada Eesti kõrghariduse kvaliteedi konkurentsivõimet regioonis, muuta kõrgkoolid nähtavamaks ning luua õiguslik ja institutsionaalne keskkond, mis toetaks rahvusvahelistumist selle kõigis aspektides (Kõrgharidusstrateegia, 2006). Strateegia elluviimisel arvestatakse erinevaid põhimõtteid. Tuleb jätkata rahvusvahelise mõõtme väärtustamist, kuid ei tohi unarusse jätta ka eesti keelt ja selle arendamist ning säilimist õppekeelena. Võimalused peavad erinevatest kohtadest pärit inimestele ning ka erinevatele kõrgkoolidele, olenemata nende suurusest, olema võrdsed. Samuti peab tegevus tooma kasu ühiskonnale. Arvestatakse ka sellega, et iga kõrgkool on autonoomne ning otsustab ise, millistes tegevustes ta kaasa lööb või kuidas neid täiendab (Kõrgharidusstrateegia, 2006).

6. detsembril 2007. aastal kirjutati alla Eesti kõrghariduse rahvusvahelistumise heade tavade leppele. Selle tekst pandi kokku eesti rektorite nõukogu, Haridus- ja teadusministeeriumi ning Sihtasutuse Archimedes koostöös. Sellega sätestati kohustused ning ülesanded, millega kõrgkoolid, mis on liitunud leppega, endale võtavad. Samuti on see lepe aluseks kõrgkoolide tegevusele rahvusvahelistumise valdkonnas. Leppega on liitunud kuus avalik-õiguslikku ülikooli, üks eraülikool, kümme riiklikku rakenduskõrgkooli ning kaks rakenduslikku eraõiguslikku kõrgkooli (Heade tavade lepe. SE 2014).

Study in Estonia on aga koostööprojekt, mis tutvustab Eestit kui atraktiivset kõrgharidusvõimalusi pakkuvat maad (SE 2014). Selles projektis osalevad kõik need Eesti kõrgkoolid, kus on võimalik õppida vähemalt ühes täies mahus inglise keeles õpetetaval ja rahvusvaheliselt tunnustatud tasemeõppe kaval. Tegevusi koordineerib SA Archimedes ning rahastajateks on Euroopa Sotsiaalfond doktoriõppe ja rahvusvahelistumise edendamise programmi DoRa raames. Ettevõtmise eesmärgiks on viia läbi uuringuid, korraldada koolitusi,

koostada materjale ning osaleda ja korraldada Eestit kui väga heal tasemel kõrgharidust pakkuvat riiki tutvustavatel üritustel (SE 2014).

Kuigi Eesti astub aina enam samme rahvusvahelistumise poole, on siiski veel mitmeid probleeme, mis on takistavateks teguriteks. Nii tuuakse välja Poliitikauuringute Keskuse Praxis analüüsis, et Eestis puudub ühtne arusaam sellest, millist rolli kõrghariduse rahvusvahelistumine mängib (Kirss, 2011). Seda peetakse küll oluliseks, kuid puudub erinevate riigiasutuste vaheline koostöö. Ka hariduspoliitika programmi juht Laura Kirss ütleb, et Eestis peaks üksikute killustatud tegevuste asemel senisest oluliselt strateegilisemalt rahvusvahelistumisele lähenema.

1.5 Miks tullakse Eestisse õppima?

Eestisse tullakse õppima nii eksootika, soodsa õppemaksu kui ka ülikoolide hea maine tõttu. Eksootika väljendub selles, et Eesti on üsna väike ning tundmatu ning tihti ei taheta minna juba teada ja tuntud riiki ning seetõttu otsitaksegi midagi huvitavamat. Nii minnaksegi eksootilisse kohta, kus varem pole käidud (Raud, 2013). Tartu Ülikooli puhul on üliõpilasi meelitanud hea maine, odav õppemaks ja garanteeritud majutus (Raud, 2013). Tihti saadakse idee ka tuttavatelt, kes annavad head tagasisidet ning kiidavad Eestit ja siinseid õppimisvõimalusi. Vahel on põhjuseks aga hoopis see, et soovitud ülikooli ei saada sisse ning seega jääb varuvariandis olev Eesti lõplikuks valikuks.

Uuringutest on selgunud, et välistudengid on Eestis veedetud ajaga väga rahul olnud. Nii oli Eesti 2011. aastal esimesel kohal tabelis, mis näitab Erasmuse programmis osalenud välistudengite rahulolu sihtriigis veedetud semestriga (Neeme, 2011). Erasmuse programmi uuringumeeskonna liige Marge Taivere arvab, et selle põhjuseks võib olla see, et Eestisse ei tulla väga kõrgete ootustega, kuid üllatutakse positiivselt (Neeme, 2011). Hea hinnangu taga on mitmeid tegureid. Juba varasematest uuringutest on välja tulnud, et tudengid hindavad kõrgelt Eestis pakutavaid tugiteenuseid. Eesti saab neid toetada just välistudengite vähesuse tõttu. Ka ütleb Taivere, et igale tudengile lähenetakse personaalselt ning abistatakse nii kuidas võimalik. Tudengiorganisatsioonid aitavad välismaalastel sisse elada, ülikooli ja linna tutvustada, Eesti noortega tutvavaks saada ning vaba aega sisustada. Samuti võivad suurt rolli mängida ka küllalt madal hinnatase, hea infrastruktuur ning Eesti noorte hea võõrkeelega oskus (Neeme, 2011).

1.6 Tartu Ülikool ja võimalused välismaal õppimiseks

Tartu Ülikoolil on umbes 25 erinevast riigist üle 60 partnerülikooli, kellega on sõlmitud kahepoolsed akadeemilise koostöö lepingud üliõpilaste või teadlaste ning akadeemilise personali vahetuseks. Tegemist on lepinguga, mis hõlmab kõiki Tartu Ülikooli teaduskondi ning institutsioone. Siiski ei toimu üliõpilasvahetusi hetkel kõigi partnerülikoolidega. Praegu on osalemas umbes 30 ülikooli 14 erinevast riigist. Põnevaimad neist on ehk Austraalia Melbourne' ülikool, ülikoolid Hiinast ja Jaapanist ning mitmed ülikoolid USA-st (TÜ partnerülikoolid 2014). Samas leidub partnerülikooli, kellega üliõpilasvahetust hetkel ei toimu, ka näiteks Indias, Kasahstanis ning Aserbaidžaanis (TÜ partnerülikoolid 2014).

Euroopasse saab aga õppima minna Euroopa Komisjoni poolt ellu viidud kõrgharidusprogrammi Erasmus kaudu. Selle programmi raames toimub üliõpilasvahetus enam kui 400 väliskõrgkooliga Euroopas ning seda võimalust saavad kasutada kõik bakalaureuse- ja magistriõppe üliõpilased.

Samuti on Tartu Ülikool ISEP (International Student Exchange Programs) liige, mis on ülemaailmne ülikoolide võrgustik ning sinna kuulub üle 320 ülikooli, millest umbes pooled asuvad Ameerika Ühendriikides (TÜ ISEP 2014). USA ülikoolidesse saab kandideerida ka läbi MAUI (Mid-American Universities International) võrgustiku kaudu, kuhu kuulub 14 ülikooli peamiselt USA kesklääne osariikidest (TÜ MAUI 2014). Ka kuulub Tartu Ülikool AEN (Australian-European Network) võrgustikku, mille raames saab minna õppima Austraaliasse (TÜ AEN 2014).

Nende programmide ja võrgustike kaudu saavad välisüliõpilased ka Tartu Ülikooli õppima tulla. Tartu Ülikool on juba 20 aastat pakkunud ingliskeelset semestrimoodulit ning iga aastaga laieneb inglise keelse õppe võimalus. Samuti on osadel õppekavadel õppida soome või vene keeles ning tudengitele pakub Tartu Ülikool ka kindlat majutust (Raud, 2013).

Tartu Ülikoolis kehtiva korra kohaselt tuleb välismaale õppima minnes arvestada järgnevate asjaoludega (Üliõpilasvahetus partnerülikoolide ja võrgustikega 2014):

1. Välismaale õppima saavad kandideerida kõikide erialade üliõpilased, kui vastuvõttev ülikool ei ole kehtestanud piiranguid. Õppeaeg on siis üks või kaks semestrit ning üliõpilane peab terve selle aja olema Tartu Ülikooli üliõpilaste nimekirjas. Seega peab tudeng arvestama sellega, et minnes välismaale, kaotab ta ühe õpiaasta koduriigis ning seega lõpetab aasta hiljem.

2. Välisriigis õpitakse teises keeles ning seepärast tuleb sooritada erinevaid keeleteste, et tõestada oma võimet õppimisega toime tulla. Enamasti leidub igas ülikoolis inglise keelseid kursuseid, kuid keeruline olukord nendega võib olla Venemaal või Saksamaal, kus õppekeeleks on riigikeel. Ka väljaspool Euroopat asuvates Hiina ja Jaapani ülikoolides toimub õpe kohalikus keeles, seega eelistatakse tihti neid, kes on keelega juba varem kokku puutunud. Üliõpilane peab olema kindel oma võimekuses just selles valitud riigis ja keeles hakkama saada.
3. Partnerülikoolide puhul ei küsita üliõpilaselt kunagi õppemaksu. Samuti antakse igakuiseid stipendiume, pakutakse tasuta elamist või toitlustust. Samas peab üliõpilane arvestama, et erinevad reisikulud, viisa ning tervisekindlustus tuleb ise kinni maksta. Ka oleks mõistlik enne kandideerimist uurida sihtriigi elukallidust ning erinevaid reegleid või õppimistingimusi.
4. Tartu Ülikoolis toimub välisriiki õppima kandideerimine läbi välisüliõpilastalituse ning kandideerimise aeg on ülikooliti erinev. Põhikonkursid toimuvad kevadsemestril ning siis kandideeritakse järgmise õppeaasta semestritesse. Võimalik on kandideerida nii üheks kui ka mitmeks semestriks. Kui kevadsemestril jääb kohti üle, korraldatakse uus konkurss sügissemestril, kus kandideeritakse kevadeks välisülikooli. Siis võib konkurents olla suurem ning valikuvõimalused väiksemad.

2. Andmed ja metoodika

Käesolevas uurimistöös on kasutatud kahte andmebaasi, mis on koostatud Tartu Ülikooli õppeinfosüsteemi andmete põhjal. Esimene on Tartu Ülikooli välisüliõpilaste andmebaas. Seal kajastatakse õppijate arvu ja mobiilsust alates õppeaastast 2003/04 kuni õppeaastani 2012/13, ehk kümne aasta kohta. Õpilased on jaotatud õppeastmete ning õppevaldkonna kaupa. Eraldatud on tudengid integreeritud, bakalaureuse, rakenduskõrgharidus, magistri- ning doktoriõppe kaupa. Samuti on tabelites neli õppekava valdkonda — *humaniora*, *medicina*, *realia et naturalia* ja *socalia*. Kõikides tabeli osades on kajastatud Tartu Ülikooli üliõpilaste, välismaal õppimas olevate, vastuvõetud välisüliõpilaste ja väliskülalisüliõpilaste arvud. Eraldi tabelina on välja toodud välismaale õppima läinud Tartu Ülikooli üliõpilased õppekava valdkonna ja õppeastme lõikes. Sealsed arvud kajastavad õppeaastaid 2004/05-2012/13. Õppekava valdkondadest on esindatud haridus, humanitaaria ja kunstid, loodus- ja täppisteadused, sotsiaalteadused, ärimus ja õigus, teenindus ja tervis ning heaolu. Andmed on esitatud bakalaureuse, magistri, doktori, integreeritud- ja rakenduskõrgharidusõppe kohta. Samade andmetega on esitatud Tartu Ülikooli vastuvõetud välisüliõpilased. Ka väliskülalisüliõpilaste andmed on esitatud eraldi tabelina alates õppeaastast 2003/04 kuni 2012/13. Andmed on esitatud struktuurüksuste ning õppeastmete lõikes. Samuti on välisüliõpilaste arvud esitatud päritoluriikide järgi.

Teine on kolmest alamtabelist koosnev õppijate välismobiilsuse andmebaas ning see on esitatud õppeaastate 2008/09-2012/13, ehk siis viie aastase perioodi kohta.

Esimene tabel sisaldab Tartu Ülikoolist välismaale õppima läinud üliõpilasi. Põhilistest andmetest on välja toodud teaduskond, õppeaste, õppekava kood ja nimetus, õppekava valdkond ja struktuurüksuse valdkond, kus tudeng õppis enne välismaale minekut või välismaale mineku alguses. Samuti on tabelis näidatud õppeaasta, välismaal õpitud päevade arv ning finantseeringu liik. Lisaks ka riik, kuhu õppima mindi ja programm, mille raames välismaale sõideti. Välismaal käinud Tartu Ülikooli tudengite puhul saab jälgida ka nende hinnete muutust, ehk siis seda, milline oli hinne enne välismaale minekut ja pärast sealt naasmist. Võrdluseks on toodud õppuriga samal õppekaval õppinud isikute tulemuste aritmeetiline keskmine. Ka oli andmetes välja toodud välismaal kogutud ainepunktide summa. Kokku on tabelis esitatud 1776 tudengi vastavad näitajad.

Teises tabelis on esitatud Tartu Ülikooli õppima tulnud välisüliõpilased. Nende kohta on välja toodud õppeaasta, millal tudeng tuli; teaduskond ja õppeaste, milles õppis; õppekava kood ja valdkond ning struktuurüksuse valdkond, millele õppur immatrikuleeriti. Samuti on võimalik

uurida välisüliõpilase finantseeringu liiki, kodakondsust ning päritoluriiki. Tabelis on esitatud 824 välistudengit.

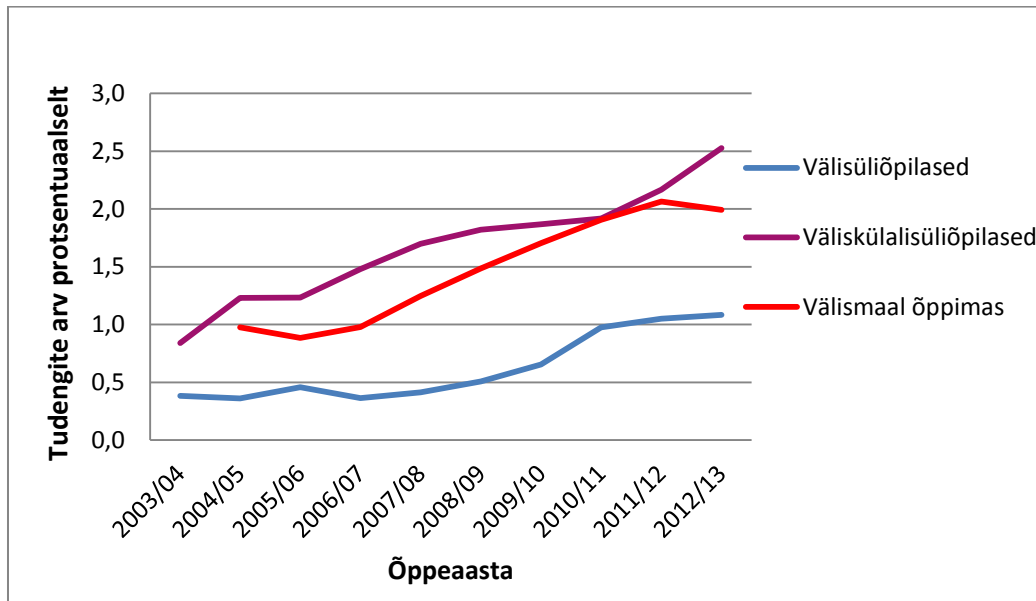
Kolmas tabel näitab Tartu Ülikooli tulnud väliskülalisüliõpilasi. Ka seal on võimalik vaadata õppeaastat, mille sisse õppimine jäi, samuti õpitud päevade arvu. Välja on toodud teaduskond, õppeaste ning struktuurüksuse valdkond. Lisaks veel saatva kooli riik, üliõpilase päritoluriik, kodakondsus, finantseeringu liik ning programm, mille raames õppima tuldi. Samuti saab teada tudengi poolt kogutud positiivse tulemuse saavutanud ainepunktide summa ning aritmeetilise keskmise hinde Tartu Ülikoolis kogutud punktide pealt. Tabelis on esitatud 1968 väliskülalisüliõpilase andmed.

Andmete analüüsil ja tulemuste saamiseks ning jooniste ja tabelite tegemiseks on kasutatud programmi MS Excel. Kaardi valmimisel oli abiks programm Quantum GIS.

3. Tulemused

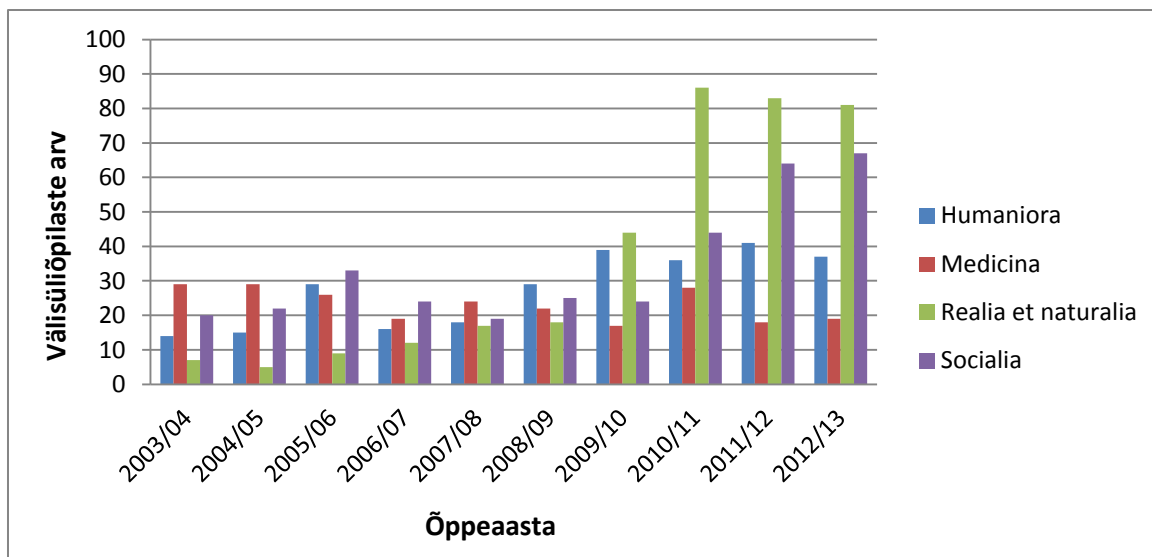
3.1 Tudengid aastatel 2003/04-2012/13

Järgnevalt on välja toodud välistudengite, külalisüliõpilaste ning välismaale õppima läinud õppurite osakaalud Tartu Ülikooli tudengite seast. Samuti leitakse, millisesse struktuurvaldkonda on enim välisüliõpilasi õppima tulnud ning uuritakse, millist õppeastet haridusränne kõige enam puudutab.

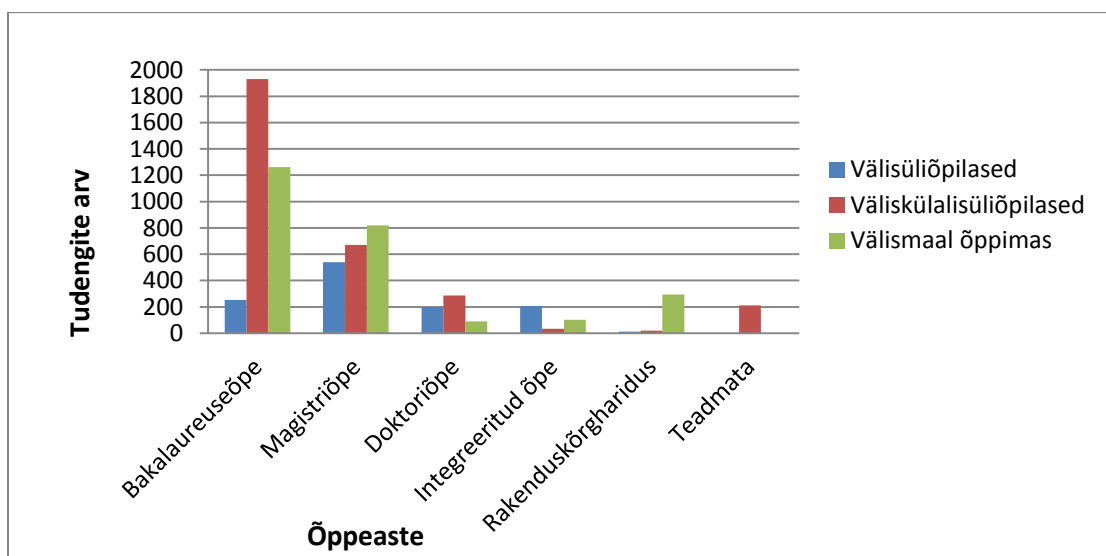
Joonis 1. Tudengite osakaal Tartu Ülikooli kogutudengite arvust, 2003/04-2012/13

Jooniselt 1 võib näha, et alates õppeaastast 2003/04 on välisüliõpilaste ning väliskülalisüliõpilaste arv järjepidevalt tõusnud. Võrrelduna Tartu Ülikooli tudengite arvuga vastavatel aastatel, on välistudengeid siiski veel vähe. Kui väliskülalisüliõpilasi oli aastal 2003/04 ülikoolis õppimas 0,8% kogu üliõpilaskonnast, siis aastal 2012/13 oli see tõusnud 2,5%. Välisüliõpilaste arvud jäävad tagasihoidlikumateks, kuid siiski on nende arvud kasvanud 0,4-lt 1,1%-ni. Alates aastast 2004/05 on Tartu Ülikoolis jälgitud välismaale minevate tudengite arvusid. Ka seal võib näha tõusutrende.

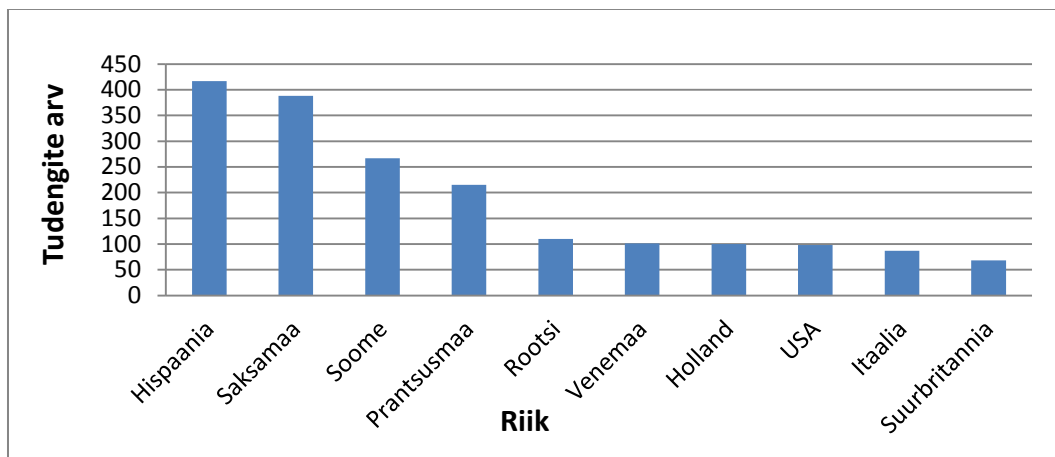
Joonis 2. Tartu Ülikooli vastu võetud välisüliõpilased struktuurüksuste valdkonna järgi õppeaastatel 2003/04-2012/13

Üldiselt on välisüliõpilaste üldarv kasvanud iga aastaga (joonis 2). Aastatel 2003/04-2009/10 olid välistudengite arvud üsna ühetaolised, esines vaid väikeseid kõikumisi. Aastast 2009 hakkas aga hüppeliselt tõusma *realia et naturalia* erialadele vastuvõetud üliõpilaste arv. Nii tõusis see arv aastal 2008 olnud 18-lt 44-le ning järgneval aastal 86 tudengini ning oli aastal 2012/13 kõige populaarsem valdkond. Aastast 2010 hakkas tõusma ka *socialia* erialadele tulnud üliõpilaste arv. Kui aastal 2009/10 oli see 24, siis õppeaastaks 2012/13 oli tõusnud juba 67-ni. *Humanioras* ning *medicinas* on toimunud tudengite arvude väikeseid muutusi, kuid pigem on üliõpilaste arv jäänud stabiilseks (joonis 2).

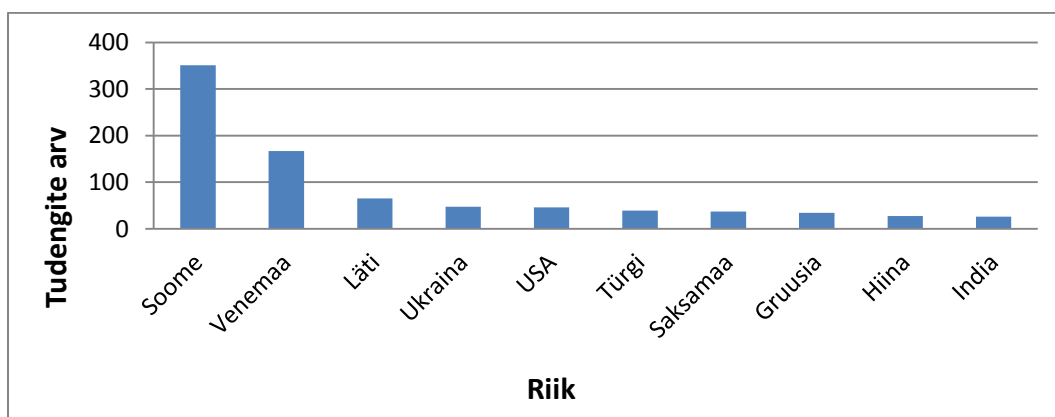
Joonis 3. Aastatel 2003/04-2012/13 Tartu Ülikoolis või Tartu Ülikoolist välismaale läinud tudengite arvud õppeastmete kaupa

Joonis 3 näitab, et kõige rohkem on toimunud üliõpilaste liikuvust bakalaureuseõppes. Kõige enam rändavad selles õppeastmes just väliskülalisüliõpilased. Teisel kohal on magistriõpe, kolmandal doktoriõpe ning 211 väliskülalisüliõpilase õppeaste on ka teadmata. Ka välismaale õppima minnakse enim bakalaureuseõppes, sellele järgneb magistriõpe. Samuti on näha, et rohkem minnakse välismaale õppima rakenduskõrgharidusõppesse kui doktoriõppesse. Enim välisüliõpilasi tuleb Tartu Ülikooli magistriõppesse.

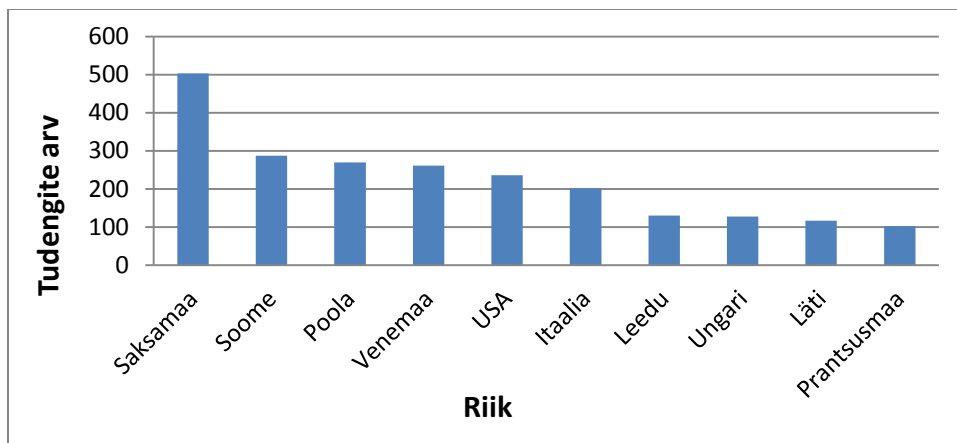
Joonis 4. Tartu Ülikoolist välismaale õppima läinud tudengid sihtriikide kaupa, 2003/04-2012/13

Kõige rohkem läksid Tartu Ülikooli üliõpilased õppima Hispaaniasse, sinna läinud tudengite arv oli aastatel 2003/04-2012/13 lausa 417. See moodustas nendel aastatel välismaal käinud tudengite koguarvust 16,3%. Teine riik, kus palju käidi, oli 388 tudengit võõrustanud Saksamaa. Kolmandal kohal oli aga Soome, mis 267 tudengiga moodustas välismaal käinud üliõpilaste arvust 10,4%. Samuti käidi üsna palju Prantsusmaal, Rootsis ning Venemaal (joonis 4). Kokku käidi aga 46 riigis, mille seas olid näiteks ka eksootilised Tai, Indoneesia ning Brasiilia.

Joonis 5. Tartu Ülikooli välisüliõpilased päritoluriigi alusel, 2003/04-2012/13

Nagu näha joonisel 5, siis kõige rohkem välisüliõpilasi tuleb Tartu Ülikooli Soomest. Nende tudengite arv oli õppeaastatel 2003/04-2012/13 351, mis moodustas kogu välisüliõpilaste arvust 29%. Teine riik, kust tudengid tulevad on Venemaa 167 üliõpilasega ning kolmas Läti 65 tudengiga. Esimese kümne riigi hulka mahuvad ka Türgi, Gruusia ning Hiina. Samuti India, kust on tulnud 26 üliõpilast. Tartu Ülikoolis õppinud välisüliõpilased on aga kokku tulnud 88 erinevast riigist.

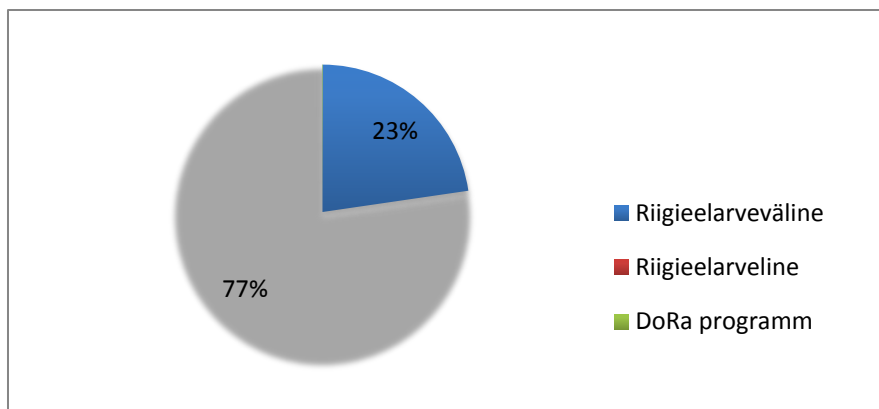
Joonis 6. Tartu Ülikooli välisküalisüliõpilased päritoluriigi järgi, 2003/04-2012/13

Kõige rohkem välisküalisüliõpilasi tuli Tartu Ülikooli õppeaastatel 2003/04-2012/13 Saksamaalt. Kokku tuli sealt 15,5% tudengeid välisüliõpilaste koguarvust ning nende arv oli 503. Teisel kohal välisküalisüliõpilaste päritoluriikidest oli Soome 287 tudengiga ning kolmandal Poola 270 õppuriga. Esimese kümne riigi hulka kuulusid ka Venemaa 261 tudengiga ning Ameerika Ühendriigid 236 õppuriga. Samuti tuli päris palju välisüliõpilasi Itaaliast (joonis 6). Kokku tuli välisküalisüliõpilasi Tartu Ülikooli 72 riigist ning üksikud tudengid olid näiteks pärit ka Togost, Bangladeshist, Kuubalt ning Jeemenist.

3.2 Välismaal õppimas olevad Tartu Ülikooli üliõpilased õppeaastatel 2008/09- 2012/13

Aastatel 2008/09- 2012/13 läks Tartu Ülikoolist välismaale õppima 1776 üliõpilast. Neist 77% olid riigieelarvelisel kohal ning 23% riigieelarvevälisel kohal (joonis 7). 1 üliõpilane aga läks välismaale DoRa programmi rahastusega.

Keskmiselt õppis tudeng välismaal 164 päeva.

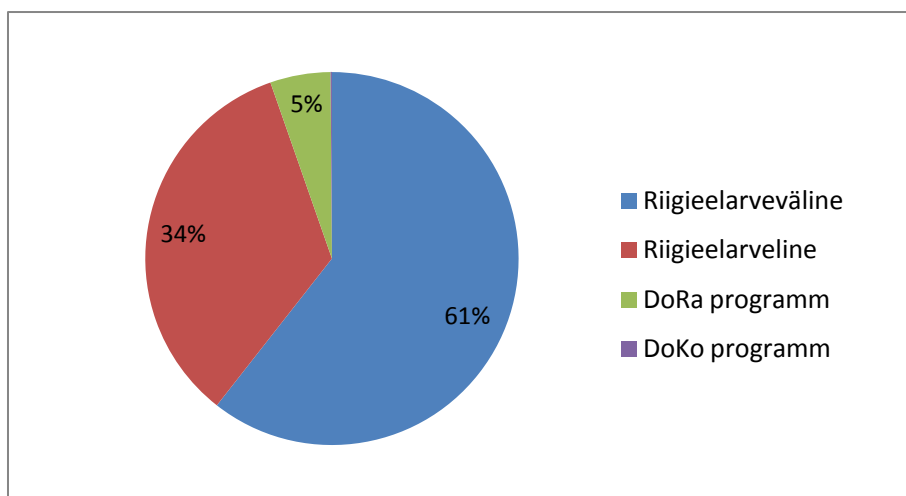

Joonis 7. Välismaal õppimas olevate Tartu Ülikooli üliõpilaste õppekoha finantseeringu liik, 2008/09-2012/13

Kõige enam kasutatav programm, millega välismaale mindi, oli Erasmus. Lausa 73% õppuritest kasutas seda programmi. Teisel kohal oli ülikoolidevaheline koostööleping, millega läks välismaale 15% tudengeid. Sellele järgnesid ESF DoRa, ISEP, Nordplus programm ning mõned tudengid käisid välismaal ka riikidevahelise koostöölepingu raames.

Võrreldes välismaal käinud õppija aritmeetilist keskmist hinnet (üle kõigi tulemuste) üks päev enne välismaale õppima suundumist ning 30 päeva pärast välismaal õppimise lõpetamist võib täheldada, et 1776-st üliõpilasest 799 parandasid oma hinnet välismaal õppides. 521 tudengi hinne aga halvenes ning 456 tudengi hinne jäi samaks. Võrreldes üliõpilaste keskmist hinnet enne välismaale minekut tudengiga samal õppekaval õppinud isikute keskmise hindega, tuleb välja, et 1384 tudengi hinne on parem kui õppekava keskmine.

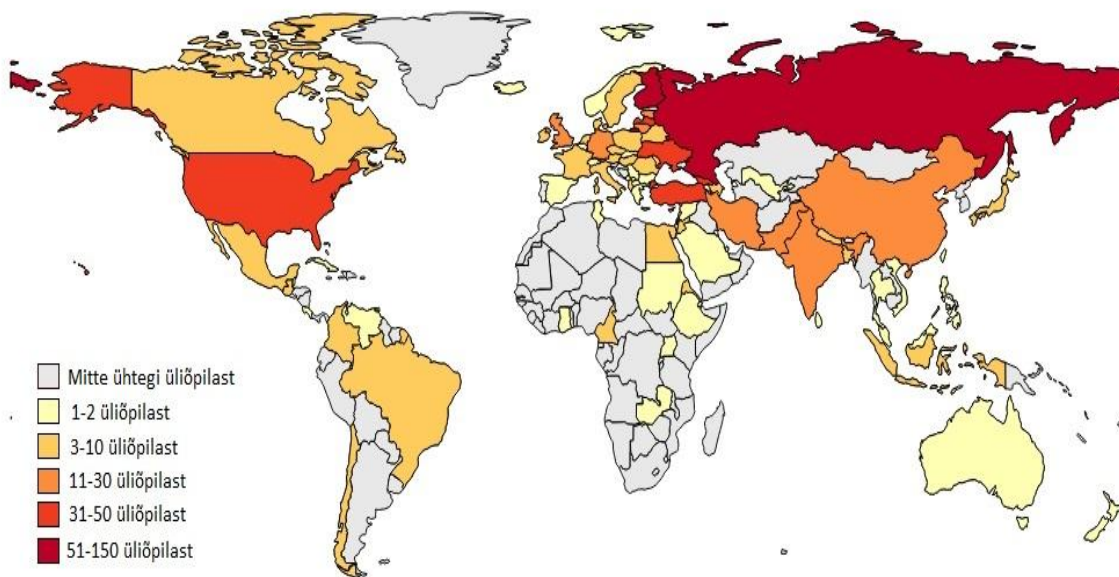
3.3 Välistudengid Tartu Ülikoolis õppeaastatel 2008/09-2012/13

Joonis 8. Tartu Ülikooli õppima tulnud välistudengite finantseeringu liik, 2008/09-2012/13

Kokku tuli Tartu Ülikooli 2008/09-2012/13 õppeaastate jooksul 823 välisüliõpilast. Välistudengitest 61% olid riigieelarvevälistel kohtadel, 34% olid riigieelarvelisel kohal, 5% olid rahastatud DoRa programmi poolt ning üks üliõpilane oli DoKo programmi raames Eestisse õppima tulnud (joonis 8).

Õppeaastatel 2008/2009- 2012/2013 Tartu Ülikooli tulnud välisüliõpilased päritoluriikide järgi

Joonis 9. Tartu Ülikooli tulnud välisüliõpilased päritoluriikide järgi, 2008/09-2012/13

Kõige rohkem välisüliõpilasi tuli viie õppeaasta jooksul Soomest. Neid tudengeid oli kokku 143. Teisel kohal oli Venemaa ning sealt tuli 103 üliõpilast. Kolmandal kohal olevast Lätist tuli aga juba poole vähem, ehk 48 üliõpilast. Ka Ameerika Ühendriikidest ning Türgist on tulnud üsna palju tudengeid, vastavalt 41 ja 38. Järgnevad Ukraina ja Gruusia 34 ja 33 tudengiga ning siis juba Hiina ja India 25 ja 23 tudengiga. Huvitav on see, et ka Eesti on 20 välistudengi päritoluriik, kuid kodakondsus on neil teise riigi oma. Ka Pakistanist on tulnud 20 üliõpilast, seevastu naaberriigist Rootsist vaid kaheksa. Üksikuid tudengeid on aga tulnud Tartu Ülikooli väga paljudest maailma riikidest (joonis 9).

Kõige populaarsemad õppekavad välisüliõpilaste seas õppeaastatel 2008/09-2012/13

Kõige populaarsem õppekava *medicina* valdkonnas on arstiteadus. Sinna läks viie aasta jooksul õppima 93 välisüliõpilast 104-st. Teisel kohal selles valdkonnas oli kuue välisüliõpilasega kehaline kasvatus ja sport (lisa 1).

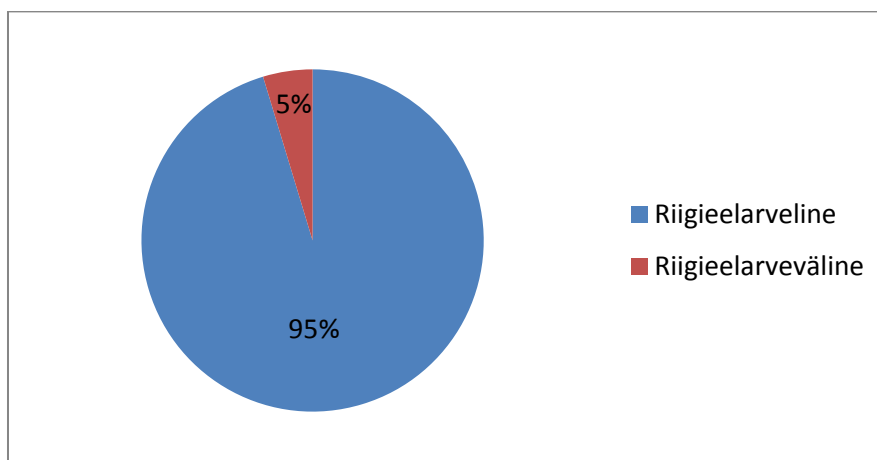
Socialia valdkonnas olid välisüliõpilaste arvud võrdsemad. Kõige populaarsem õppekava oli Euroopa Liidu-Vene uuringud 46 tudengiga, teisel kohal Läänemere regiooni uuringud 31 tudengiga ning kolmas oli ettevõtetmajandus 29 tudengiga. Kokku õppis selles valdkonnas 224 välisüliõpilast (lisa 2).

Humaniora valdkonnas osutus kõige populaarsemaks 56 välisüliõpilasega semiootika õppekava ning teisel kohal oli eesti ja soome-ugri keeleteadus 40 tudengiga. Vähem populaarne oli kolmandal kohal olev vene ja slaavi filoloogia, mida tuli õppima 17 tudengit. Kokku õppis *humaniora* valdkonnas 182 tudengit (lisa 3).

Välisüliõpilaste seas kõige populaarsemaks osutus *realia et naturalia* valdkond, kus kokku õppis 312 välistudengit. Populaarseim õppekava seal oli 71 välistudengiga tarkvaratehnika. Samuti oli palju välistudengeid küberkaitse õppekaval — 62. Kolmandal kohal populaarsuselt oli aga 40 tudengiga materjalid ja protsessid jätkusuutlikus energeetikas. Samas olid näiteks geograafia ja bioloogia ühed ebapopulaarseimad, mõlemad vaid ühe välistudengiga (lisa 4).

3.4 Tartu Ülikooli väliskülalisüliõpilased õppeaastel 2008/09-2012/13

Tartu Ülikooli väliskülalisüliõpilasi oli aastatel 2008/09-2012/13 kokku 1989. Neist 95% olid riigieelarvelisel kohal ning 5% riigieelarvevälisel kohal (joonis 10).

Joonis 10. Väliskülalisüliõpilaste finantseeringu liik, 2008/09-2012/13

Suurim arv välisküalisüliõpilasi on tulnud Tartu Ülikooli Erasmuse programmiga. Neid tudengeid on 1031 ehk 52% kogu välistudengite arvust. 23% on aga välisküalisüliõpilasi, kelle rahastusliik ei ole teada. 18% on tulnud Ülikoolidevahelise koostöölepingu, 3% Nordplus programmi ning 2% Riikidevahelise koostöölepingu ja ISEP programmi raames.

Välisküalisüliõpilased õppisid Tartu Ülikoolis keskmiselt 160 päeva.

4. Arutelu

King jt. (2012) väidavad, et haridusränne on tõusev trend ning viimastel aastatel kasvanud kiiremini kui ükski teine rändetüüp. See, et tegemist on tõusvas joones liikuva suunaga, on näha ka Tartu Ülikooli (edaspidi ka TÜ) näitel. Tudengite arvud on iga aastaga aina tõusnud, kuid siiski peab tõdema, et arvud ise on üsna väikesed. Nii moodustaski näiteks aastal 2012/13 välisüliõpilaste arv TÜ üliõpilastest vaid 1,1 %. Seda võib võrrelda Soome ülkoolidega. Näiteks Helsingi Ülikoolis õpib 2013. aasta andmete järgi 35 200 üliõpilast ning nendest ligikaudu 2300 on välisüliõpilased ja välisküalisüliõpilased (Pitkäinen, 2013). Sellest lähtuvalt tuleb välja, et kõik teisest riigist tulnud tudengid moodustavad 6,5% üliõpilaste koguhulgast. Turu Ülikoolis käib aga umbes 20 000 üliõpilast, kellest 1800 on välisüliõpilased, see moodustab umbes 9% tudengite koguarvust (University of Turku, 2013). Tartu Ülikool on küll kaasatud erinevates rahvusvahelistumiste programmides, kuid tundub, et Eesti ja Tartu ei ole piisavalt atraktiivne koht pikemaks ajaks õppima tulemiseks. Selle põhjuseks võib olla Eesti väiksus ja tundmatus. Samuti on pakutavaid ingliskeelseid kursusi veel üsna vähe. Samas luuakse neid iga aastaga aina juurde. Esimene inglise keelne seminariprogramm loodi Tartu Ülikoolis aastal 1993, see oli esimene terves Eestis. Aastal 2005 loodi esimene inglise keelne magistriõppekava „Balti õpingud“, aastal 2010 esimene bakalaureuseõppekava „Ettevõtetmajandus“. Näiteks arstiteadust saab aastast 2013 täies mahus inglise keeles õppida (Merisalu, 2013). Seega võib öelda, et Tartu Ülikoolis tegeletakse aktiivselt rahvusvahelistumise edendamise uute õppekavade loomise kaudu. Samuti on muutunud turundamine oluliselt aktiivsemaks. See kajastub ka viimaste aastate välistudengite arvu kasvus.

Samas lühemaks perioodiks tuleb mõnevõrra rohkem tudengeid — 2,5 % TÜ tudengite koguarvust ning ka välismaal käib umbes 2% tudengitest. Need arvud ei ole ka just eriti suured, kuid TÜ ei saa välismaale saata rohkem tudengeid, kui sealt vastu tuleb. Tudengid peavad läbima konkursi, et välismaale õppima saada ning paljud jäävad seega ka välja. Tartusse välisküalisüliõpilaseks võidakse aga rohkem tulla just selle tõttu, et õppeaeg ei ole pikk, saab uusi kogemusi ning uues ja huvitavas riigis mõnevõrra aega õppida. Ka Raud (2013) arvab, et Eestisse meelitab välismaalaseid just eksootilisus. Seega peaks haridusrände suurenemiseks veel rohkem tegelema Eesti ja siinsete võimaluste tutvustamisega ja erinevates partnerülikoolides läbi viima tutvustusi ja töötubasid ning tegema Tartu Ülikooli välismaalastele atraktiivseks.

Maasing (2012) ütles, et aina enam välisüliõpilasi tuleb Eestisse õppima loodusteadusi ning tehnoloogiat. Nii tuleb välja ka Tartu Ülikooli puhul. Alates aastast 2009 on välisüliõpilaste arv *realia et naturalia* valdkonnas kasvanud mitu korda ning oli 2012/13 aastal kõige populaarsem valdkond. Üheks põhjuseks reaalinete ja tehnika õppimisel võib olla perspektiivikus. Inimesed arvavad, et sotsiaalalad ei pruugi anda nii head töökohta ja töötasu kui erinevad tehnoloogiaga seotud erialad. Erinevad uuringud näitavad, et erinevad tehnika ning arvutiteaduste erialade lõpetajad saavad suuremat palka kui humanitaareriala lõpetajad (Pärnamaa, 2014).

Kõige enam üliõpilasrännet toimub bakalaureuse õppeastmes. Siis rändab kõige enam tudengeid, kes tulevad Tartu Ülikooli lühiajaliselt õppima, kuid ka välismaale õppima minnakse just bakalaureuseõppes. Seda võib põhjendada sellega, et esimeses õppeastmes on tudengid valmis maailma nägema ja kellelgi ei ole veel kiire kraadi saamisega. Nauditakse üliõpilaselu ning selle käigus oleks tore uusi kogemusi saada välismaal. Samas välisüliõpilased tulevad Tartusse just kõige enam magistriõppesse. See võib olla seotud sellega, et kõige enam inglise keelseid õppekavasid on TÜ-s magistriõppes. Magistriõppes välismaale õppima minek on teadlik ja kaalutletud otsus.

Enamik riike, kuhu enim TÜ üliõpilased õppima on läinud, asuvad Euroopas. Kõige populaarsemaks on Hispaania, millele järgneb Saksamaa ning siis Soome. Hispaania on kindlasti paljude tudengite jaoks puhkuseriik ja ka üsna eksootiline, seepärast on arusaadav, miks sinna minna tahetakse. Enamasti meelitabki soe kliima ning võimalus veidike lõunamaa kultuuriga tutvuda. Saksamaa puhul võib tõmbeteguriks olla see, et Eesti koolides õpetatakse saksa keelt, seega sinna minnes midagi juba osatakse ning see on hea võimalus keelt praktiseerida ning arendada. Samuti jagatakse Saksamaale õppima minnes üsna palju rahalisi toetusi erinevate programmide poolt. Soome on aga naaberriik, mille kohta teatakse palju ning ei öelda ära ka naabrite kultuuri ja keele õppimisest. Sellest on kindlasti kasu ka Eesti tööturul. Huvitavaks tulemuseks on aga see, et Inglismaa asub alles kümnendal kohal. Selle põhjuseks võib olla see, et Inglismaale minnakse pigem õppima kohe peale keskkooli lõpetamist ning Eesti Ülikooli sisse ei astutagi, samuti on elamine seal üsna kallis. Enamik välismaale läinud tudengeid õppis teises riigis 164 päeva, mis on umbes üks semester. See on mõistetav, sest enamik tudengeid lähebki välismaale üheks semestriks, harvemal juhul minnakse ka kaheks.

Välismaale mindi enamasti Erasmuse programmiga. See on tudengite seas ka kõige tuntum ning seetõttu ka kõige populaarsem. Samuti minnakse väga palju õppima just Euroopa riikidesse ning Erasmuse programm on selleks kõige sobilikum.

Kõige enam välisüliõpilasi tuleb TÜ-sse Soomest. Kindlasti on põhjused sarnased TÜ-st Soome õppima minejatega. Tegu naaberriigiga ning teatakse ka Tartu Ülikooli taset ning mainet ja kindlasti meelitab ka tasuta õpe. Samade põhjustega tullakse arvatavasti ka Venemaalt ning Lätist. Esimese kümne riigi hulgas on aga ka sellised riigid nagu Türgi, USA, Gruusia, Hiina ja India. Seda kindlasti seetõttu, et aastal 2008 olid õppimisvõimaluste turunduse sihtriikideks, kus teha teavitustööd Eestis õppimise kohta just Soome, Türgi, Hiina, Läti, Leedu, Venemaa, Ukraina, Gruusia, Saksamaa, USA ja India (Maasing, 2012). Seal kus tehti enim teavitustööd, õppima tuldis, mis näitab aktiivse turunduspoliitika olulisust TÜ rahvusvahelistumisel. Seega tuleb välja, et kuigi Euroopa riikidest tulnuid on hetkel rohkem, siis esikümnes on ka neli kaugemat riiki. Jätkates teavitustöödega ka väljaspool Euroopat, võib TÜ-s varsti sealt pärit välisüliõpilasi olla rohkem kui eurooplasi.

TÜ üheks suureks plussiks on ka see, et aina enam pakutakse erialasid ning aineid ka inglise keeles. See tähendab, et välismaalastel on lihtsam ja paremad võimalused siia tulemiseks. Väliskülalisüliõpilased tulid Tartu Ülikooli kõige rohkem Saksamaalt. Seda kindlasti seetõttu, et ka paljud TÜ tudengid on läinud sinna vahetusüliõpilasteks. Tehakse kostööd erinevate ülikoolidega ning saadetavate ja tulevate üliõpilaste arvud peaksid olema üsna võrdsed. Samuti on Saksamaa ülikoolides reklaamitud Eesti ülikoole ning tehtud teavitustööd. Kindlasti mängib rolli ka tudengite omavaheline suhtlus. Kui Eestist läheb Saksamaale palju üliõpilasi, siis ka nende kaudu saadakse rohkem Eestist teada ning huvi tõuseb. Samuti jagavad oma kogemusi kaastudengitega siin juba käinud üliõpilased. Teised riigid, kust paljud väliskülalisüliõpilased tulevad, on Soome, Poola ja Venemaa. Ka nendes riikides mängib kindlasti olulist rolli teavitustöö, Eestis õppimise taskukohasus ning Tartu Ülikooli hea maine. Väliskülalisüliõpilased õpivad TÜ-s keskmiselt 160 päeva, mis on ligikaudu üks semester.

Vaadates välismaal käinud tudengite hindeid, siis kindlat trendi välja ei tulnud. On üliõpilasi, kes parandavad oma hinnet välismaal olles, aga ka neid, kelle hinne halveneb või jääb samaks. Kuna välismaal olles saavad tudengid ise valida, milliseid aineid läbida, siis võib juhtuda, et valitakse mitteeristavad ained ning hinne ei saagi nende läbimisel kuidagi muutuda. Kui aga vaadelda välismaal käinud tudengite keskmist hinnet ning nende õppekava keskmist hinnet, tuleb välja, et välismaal käivad keskmisest parema õppeadusega

üliõpilased. See võib tulla sellest, et kandideerides mõnda välisriiki, võetaksegi vaid parimate tulemustega üliõpilased. Veidike kehvemate hinnetega tudengid jäävad aga konkurentsiga alla.

Populaarsed erialad TÜs on need, mida õpetatakse inglise keeles. Nii on näiteks *medicina* valdkonnas kõige populaarsem arstiteadus, mida on võimalik õppida inglise keeles. Sama on ka *socialia* populaarsete õppekavadega magistriõpingud nagu Euroopa Liidu-Vene uuringud ja Läänemere regiooni uuringud ning bakalaureuseõppe ettevõtetmajandus. *Humaniora* valdkonnas on samuti kõige populaarsem magistriõppe inglise keeles pakutav semiootika õppekava. *Realia et naturalia* kõige populaarsemaks õppekavaks on tarkvaratehnika, mida viiakse läbi koostöös Tallinna Tehnikaülikooliga. Ka populaarsuselt järgmised küberkaitse ning materjalid ja protsessid jätkusuutlikus energeetikas on ühisõppekavad, mille koordineerivaks pooleks on Tallinna Tehnikaülikool, kuid osa õppetööst toimub ka Tartu Ülikoolis. Kõiki kolme õppekava õpetatakse inglise keeles.

Kokkuvõte

Käesolevas bakalaureusetöös uuriti haridusrännet Tartu Ülikoolis. Töö eesmärgiks oli välja selgitada Tartu Ülikooli välistudengite ning välismaale läinud tudengite arvu muutusi ning trende.

Tulemustest selgus, et Tartu Ülikooli populaarsus välistudengite ning väliskülalisüliõpilaste seas on aastatega aina kasvanud. Samuti lähevad Tartu Ülikooli tudengid aina enam välismaale. Kuigi tudengite arvud on üsna väiksed, võib loota, et kasv jätkub ka järgmistel aastatel ning Tartu Ülikool rahvusvahelistub aina enam. Hetkel võib öelda, et tudengite haridusränne on kasvamas.

Tuleb välja, et kõige enam tullaakse Tartu Ülikooli õppima erinevatest Euroopa riikidest ning naaberriigist Venemaalt. Üllatuslikult on aga päris palju välisüliõpilasi pärit Hiinast, Jaapanist ning ka Türgist. Väliskülalisüliõpilased tulevad kõige rohkem just Euroopa riikidest. Tartu Ülikooli tudengid aga armastavad soojemat kliimat ning kõige enam tõmbab Hispaania, kuhu läheb kõige rohkem tudengeid vahetusüliõpilasteks.

Kõige populaarsemateks õppekavadeks välistudengite seas on need, mida õpetatakse inglise keeles. Nii on *medicina* valdkonna populaarseimaks arstiteadus, *socialias* Euroopa Liidu-Vene uuringud, *humanioras* semiootika ning *realia et naturalias* tarkvaratehnika. Tartu Ülikool pakub kõige enam võimalusi inglise keeles õppimiseks magistriõppes, seetõttu tuleb välisüliõpilasi kõige enam siia õppima just magistrantuuri.

Ka tuli uuringust välja, et välismaal õppimine ei mõjuta tudengi keskmist hinnet. Oli üliõpilasi, kelle hinne läks paremaks, samas oli ka neid, kelle hinne langes ning ka neid, kelle hinne jäi pärast välismaal õppimist samaks. Tuli aga välja see, et enamik välismaale minejaid on kõrgema keskmise hindega kui tema õppekava keskmine. Seega võib väita, et välismaal käivad keskmisest targemad tudengid.

Tartu Ülikool on astunud olulisi samme hariduse rahvusvahelistumiseks ning haridusrände kasvuks. Seetõttu muutub Tartu välisüliõpilaste seas aina populaarsemaks. Tulevikus võiks käesolevat bakalaureusetööd laiendada ning kindlasti edasi uurida. Huvitav oleks teha võrdlusi ka teiste Eesti ülikoolidega ning saada teada trende ning muutusi kogu Eesti kohta.

Summary

Student migration in the University of Tartu

Kaire Kõluvere

Student migration is a growing trend both globally and in Estonia. As more and more students decide to study abroad it is relevant to analyse student migration in the University of Tartu.

The aim of this dissertation was to determine the number and composition of both international students coming into University of Tartu and local students heading to study abroad. Special focus was set on analysing the choice of field of study based on the nationality of foreign students. Another important aim was to investigate how many local students from University of Tartu go to study abroad, their choice of country and the student exchange programme used.

The analysis was conducted using encoded data obtained from Study Information System of University of Tartu. Two databases were used. The first contained the data about students of University of Tartu for the period of 10 years. The second contained more detailed data for the period of five years. Tables and graphs were made using Excel and QuantumGis.

The results indicate that the popularity of University of Tartu among international students and international visiting students has grown throughout the years and also the number of local students going to study abroad is growing. Although the number of students is rather small, it can be predicted that the growth continues and that University of Tartu is becoming more and more international.

Most of the international students coming to Tartu are from European countries or from neighbouring Russia. Surprisingly, the number of foreign students who come from China, Japan and Turkey is rather big. The majority of international visiting students come from Europe. Local students from the University of Tartu prefer warmer climate and the most popular choice for students are the Spanish universities.

The most popular programmes for international students are the ones taught in English. Therefore, most popular programme in *medicina* research area was medicine, in *socialia* it was EU-Russian studies, in *humaniora* it was semiotics and in *realia et naturalia* it was software engineering. Most of the programmes taught in English in University of Tartu are Master's programmes, therefore, most of the international students who come to Tartu are Master's students.

The results suggest that studying abroad does not influence a student's average grade. It was also found that most of the local students heading to study abroad have higher rather than average grades. Therefore, it could be claimed that the students who are going to study abroad are smarter than average students.

Tänuavaldused

Avaldan suurt tänu inimestele, tänu kellele see töö teoks sai. Esiteks olid väga abivalmid ja vastutulelikud Tartu Ülikooli rahvusvahelise õppe peaspetsialist Ülle Tensing ning õppetöö analüüsi peaspetsialist Kersti Roosimäe, tänu kellele tudengite andmed minuni töötlemiseks jõudsid. Samuti tahaks tänada oma juhendajat Tiit Tammaru, kes aitas kaasa selle töö valmimisel. Ka väärivad minu suurt tänu Sander Pukk, kes aitas QuantumGIS programmi probleemidega ning Kaspar Kaup, kes aitas inglise keelse kokkuvõtte tegemisel.

Kasutatud kirjandus

Kirjalikud allikad:

Findlay, A. M., King, R., Smith, F. M., Geddes, A. and Skeldon, R. (2012), World class? An investigation of globalisation, difference and international student mobility. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 37: 118–131.

Holloway, S. L. and Jöns, H. (2012), Geographies of education and learning. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 37: 482–488.

King, Russell, and Parvati Raghuram. "International student migration: mapping the field and new research agendas." *Population, Space and Place* 19.2 (2013): 127-137.

Sison, M. D., & Brennan, L. (2012). Students as global citizens: strategies for mobilizing studies abroad. *Journal of Marketing for Higher Education*, 22(2), 167-181.

Varghese, N. V. *Globalization of higher education and cross-border student mobility*. Unesco, International Institute for Educational Planning, 2008.

Waters, J. and Leung, M. (2013), A Colourful University Life? Transnational Higher Education and the Spatial Dimensions of Institutional Social Capital in Hong Kong. *Popul. Space Place*, 19: 155–167

Internetiallikad:

Eesti kõrgharidusstrateegia aastateks 2006–2015 heakskiitmine. Riigiteataja I 2006, 52, 286. (2006) <https://www.riigiteataja.ee/akt/12752949> (24.03.14)

Erasmuse programm 2014. <http://www.ut.ee/et/oppimine/valismaa/erasmus> (07.04.14)

Kirss, L. (2011). Poliitkauuringute Keskus Praxis Pressiteade: kõrghariduse rahvusvahelistumine vajab riigi tasemel kokkulepet. http://www.praxis.ee/index.php?id=27&tx_ttnews%5Btt_news%5D=1100&cHash=5cd4874e3e (24.03.14)

Maasing, H. (2012). Välisstudengite ränne-Eesti aruanne. Sisekaitseakadeemia migratsiooni-uuringute keskus euroopa rändevõrgustik. http://www.sisekaitse.ee/public/ERV/TudengiRanne_layout_est_veeb.pdf (24.03.14)

Merisalu, M. (2013). Tartu Ülikool muutub rahvusvahelisemaks. http://issuu.com/universitastartuensis/docs/ut_oktoober_2013/21 (16.05.14)

Neeme, U. (2011) Kõige rahulolevamad on Eestis õppinud välisstudengid. <http://www.postimees.ee/507038/koige-rahulolevamad-on-eestis-oppinud-valistudengid> (26.03.14)

Pitkäinen, E. (2013) Orientation Handbook for International Students 2013-2014. http://www.helsinki.fi/newstudents/pdf/orientation_handbook.pdf (14.05.14)

Põllo, H. (2013). Kõrghariduse rahvusvahelistumine. <http://prezi.com/x9vhdwmwrwdw-/korghariduse-rahvusvahelistumine/> (24.03.14)

Pärnamaa, T. (2014). Millised erialad on tasuvad? <http://stat24.ee/2014/03/millised-erialad-on-tasuvad/> (08.05.14)

Raud, M. (2013) Eestis tervitavad sügist sajad uued välisstudengid. Eurokratt. <http://www.eurokratt.ee/eestis-tervitavad-sugist-sajad-ued-valistudengid/> (26.03.14)

SE 2014. Study in Estonia ehk Eesti kõrghariduse rahvusvahelise turundamise kontseptsioon. <http://studyinestonia.ee/images/tekstid/studyinestoniaconcept.pdf> (25.03.14)

Study on Estonia- Mis see on? (2014). <http://studyinestonia.ee/est> (07.04.14)

Tartu Ülikooli Partnerülikoolid (2014). <http://www.ut.ee/et/63511> (25.03.14)

Teder, M. (2012). Rektorid hoiaks ülikooli lõpetanud välismaalased Eestis. <http://www.postimees.ee/1067810/rektorid-hoiaks-ulikooli-lopetanud-valismaalased-eestis> (14.05.14)

TÜ inglise keelsed õppekavad 2014. <http://www.ut.ee/et/sisseastumine/ingliskeelsed-oppekavad> (07.04.14)

Universitu of Turku (2013) Guide for Exchange Students 2013-2014 http://www.utu.fi/en/studying/exchangestudents/Documents/nettiversio_guide_for_Exchange_Students_2013-2014.pdf (14.04.14)

Välismaalaste seadus. Riigiteataja I, 23.12.2013, 69. <https://www.riigiteataja.ee/akt/VMS> (09.04.14)

Üliõpilasvahetus partnerülikoolide ja võrgustikega 2014. <http://www.ut.ee/et/oppimine/valismaa/partnerulikoolide-stipid> (25.03.14)

Lisad:

Lisa 1. Medicina valdkonna välisüliõpilased õppekavade kaupa õppeaastatel 2008/09-2012/13.

Valdkond	Õppekava	Välistudengite arv
Medicina	Arstiteadus	93
	Kehaline kasvatus ja sport	6
	Liikumis- ja sporditeadused	3
	Proviisor	1
	Neuroteadused	1
	Kokku	104

Lisa 2. Socialia valdkonna välisüliõpilased õppekavade kaupa õppeaastatel 2008/09-2012/13.

Valdkond	Õppekava	Välistudengite arv
Socialia	Euroopa Liidu - Vene uuringud	46
	Läänemere regiooni uuringud	31
	Ettevõtte majandus	29
	Heaolu- ja spaateenuste disain ja juhtimine	28
	Balti õpingud	26
	Majandusteadus	20
	Õigusteadus	10
	Politoloogia	6
	Meedia ja kommunikatsioon	4
	Psühholoogia	4
	Ristmeedia tootmine	4
	Haridusteadus (humanitaarained)	2
	Sotsioloogia	2
	Sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika	2
	Ettevõtlus ning tehnoloogia juhtimine	1
	Haridusteadus	1
	Haridusteadus (reaalained)	1
	Humanitaarainete õpetaja mitmekeelses koolis	1
	Klassiõpetaja vene õppekeelelega koolis	1
	Koolieelse lasteasutuse õpetaja	1
	Rahvusvahelised suhted	1
	Strateegiline juhtimine	1
	Turismi- ja hotelliettevõtlus	1
	Ärijuhtimine	1
	Kokku	224

Lisa 3. Humaniora valdkonna välisüliõpilased õppakavade kaupa õppeaastatel 2008/09-2012/13.

Valdkond	Õppekava	Välistudengite arv
Humaniora	Semiootika	56
	Eesti ja soome-ugri keeleteadus	40
	Vene ja slaavi filoloogia	17
	Kirjandus ja kultuuriteadused	16
	Semiootika ja kultuuriteooria	11
	Slavistika	7
	Ajalugu	4
	Anglistika	2
	Inglise keel ja kirjandus	4
	Usuteadus	4
	Filosoofia	3
	Germaani-romaani filoloogia	2
	Kultuurikorraldus	2
	Maalikunst	2
	Muusika ja filmikunsti helitehnoloogiad	2
	Virtuaalkeskondade loomine ja arendus	2
	Etnoloogia ja folkloristika	1
	Germanistika	1
	Koolimuusika	1
	Kunstiõpetuse õpetaja	1
	Muusikapedagoogika	1
	Rahvuslik ehitus	1
	Religioonianthropoloogia	1
	Suuline tõlge	1
	Kokku	182

Lisa 4. Realia et naturalia valdkonna välisüliõpilased õppakavade kaupa õppeaastatel 2008/09-2012/13.

Valdkond	Õppekava	Välistudengite arv
Realia et naturalia	Tarkvaratehnika	71
	Küberkaitse	62
	Materjalid ja protsessid jätkusuutlikus energeetikas	40
	Informaatika	35
	Rakenduslik mõõdeteadus	33
	Finants- ja kindlustusmatemaatika	10
	Füüsika	8
	Geenitehnoloogia	5
	Keemia	5
	Tehnika ja tehnoloogia	5
	Ökoloogia ning elustiku kaitse	5
	Botaanika ja ökoloogia	4
	Infotehnoloogia	4
	Keskkonnatehnoloogia	4
	Arvutitehnika	3
	Matemaatika	3
	Materjaliteadus	3
	Molekulaar- ja rakubioloogia	3
	Zooloogia ja hüdrobioloogia	3
	Geoloogia	2
	Bioloogia	1
Geograafia	1	
Keskkonnakorraldus ja planeerimine	1	
Matemaatiline statistika	1	
	Kokku	312

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kaire Kõluvere (sünnikuupäev 31.01.1992),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Haridusränne Tartu Ülikoolis“, mille juhendaja on Tiit Tammaru,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **19.05.2014**